

Утвърдил: .....

Декан

Дата .....

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: ФИЛОСОФСКИ

Специалност: *(код и наименование)*

Ф	Ф	П	0	2	0	1	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Психология

.....
Магистърска програма *(код и наименование)*

Ф	Ф	П	3	4	0	1	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Детско-юношеска и училищна психология (диагностика и консултиране)

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

3	0	1	6
---	---	---	---

Психодиагностика на развитието в детска и юношеска възраст. Част 2 *(код и наименование)*

Преподавател: проф. д.пс.н. Пламен Калчев

Асистенти: гл. ас. д-р Светла Стайкова, д-р Михаела Петрова

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	
Обща извънаудиторна заетост		120
ОБЩА ЗАЕТОСТ		180
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		4
ОБЩО ЕКСТ		6

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	10
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	10
3.	Демонстрационни занятия	10
4.	Посещения на обекти	10
5.	Решаване на казуси	10
6.	Изпит	50

Критерии за оценяване

Общият сбор от точки се формира от посочените компоненти на оценката, в съответствие с предварително дефинираната пропорция. Изпълнение на всеки от компонентите изисква специфични знания и умения. Въз основа на общия брой точки, оценката се определя в процент от максималния бал, при следните критерии:

≥ 85%	Отличен
≥ 70% – < 85%	Много добър
≥ 55% – < 70%	Добър
≥ 40% – < 55%	Среден
< 40%	Слаб

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът *Психодиагностика на развитието в детска и юношеска възраст. Част 2* си поставя като основни цели запознаване и работа с различни методи за оценка на психичното развитие в норма и патология: (1) методи на директно наблюдение. (2) оценъчни/рейтингови скали. (3) самооценъчни скали. (3) тестове за училищна готовност. (4) тестове за оценка на когнитивното развитие и интелигентността. (5) проективни методи.

Предварителни изисквания:

Базови знание по психологическо измерване, анализ на данни, психология на развитието в детска и юношеска възраст, психопатология на развитието в детска и юношеска възраст.

Очаквани резултати:

След завършване на курса студентите ще демонстрират:

- разбиране и прилагане на основните принципи за оценка и идентификация на основни проблеми на развитието в детска и юношеска възраст; рефлексия върху собствената теоретична позиция и възможностите и ограниченията, които тя налага върху оценката на проблема.
- способност за аналитично мислене и критична оценка на проведени психодиагностични изследвания и основаните на тях заключения
- знания и практически умения за използване на методи за директно наблюдение на детето, оценъчни/рейтингови скали, самоописателни личностови скали, проективни методи за оценка, тестове за оценка на когнитивното развитие и интелигент-

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

<p>ността.</p> <ul style="list-style-type: none"> • умения за интегриране и интерпретация на резултати от психологичното оценяване и подготовка на психологичното заключение

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Директното наблюдение в процеса на психологичното оценяване Принципи и подходи на наблюдение. Видове структурирано наблюдение. Методи на наблюдение: самонаблюдение, наблюдение по аналогия, наблюдение в естествени условия; преимущества и недостатъци. Надеждност (съгласуваност на оценките). Форми и протоколи за регистрация на поведението. Регистрация на поведението с помощта на структурирани форми Директно наблюдение и функционален анализ на поведението.	2 часа лекции 2 часа практически семинара
2	Оценъчни (рейтингови) скали (1) Формат и съдържание на оценяваните признаци. Предназначение, преимущества и недостатъци на рейтинговите скали като инструмент за психологично оценяване. Типове изкривявания на информацията; съгласуваност на експертните оценки, източници на вариация на данните; принцип на агрегиране на информацията.	2 часа лекции 2 часа практически семинара
3	Оценъчни (рейтингови) скали (2) Запознаване и работа с рейтингови скали с фокусирано съдържание за оценка на поведенчески проблеми: хиперактивност и дефицит на внимание, опозиционно/предизвикателно поведение, агресия, разстройство на поведението и др. (ADHD Rating Scale/IV, HSQ, SSQ и др.). Използване на рейтинговите скали: от оценката към интервенцията.	2 часа лекции 2 часа практически семинара
4	Мултиинформативни, мултиметодни системи за оценка: комбиниране на рейтингови и самоописателни скали: (а) Система на Т. Ахенбах за емпирично базирано оценяване (ASEBA); (б) Поведенческа система за оценка на децата (BASC/BASC-2). Сравнителен анализ на компонентите и подходите за оценяване. Българска стандартизация на ASEBA в предучилищна възраст (Preschool CBCL 1½-5-LDS and C-TRF Scales) (Станкова, 2012).	2 часа лекции 2 часа практически семинара
5	Оценка на интернализирани проблеми (1) Тревожност, безпокойства, страхове (RCMAS, SAS-A/B, PSWQ, MCOT, СИТБК, FSSC-R/B)	2 часа лекции 2 часа практически семинара
6	Оценка на интернализирани проблеми (2) Обсесии и компулсии (WBSI, PI, OCI-R, FOCI, OBQ-27)	2 часа лекции 2 часа практически семинара
7	Оценка на интернализирани проблеми (3)	2 часа лек-

	Депресия, безнадеждност, суицидна идеация (BDI, SES-D/ SES-DR, BHS).	ции 2 часа прак- тически се- минара
8	Оценка на рискови фактори за нарушаващо нормите поведение в юношеска възраст (1). Агресивност Видове и форми на агресия. Дихотомен или трихотомен модел на агресивността? Типология на агресорите. Скали за оценка (MCA, CABV, ВППСС, RPQ). Оценка на екстернализирани проблеми, употреба на психопактивни вещества (СЕПР, ИСУВ)	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
9	Оценка на рискови фактори за нарушаващо нормите поведение в юношеска възраст (2) Психопатни черти в юношеска възраст Съвременни модели на психопатната личност. Скали за оценка (YPI, TriPM, SD3). Ранна идентификация „проблемни“ личност черти (в предучилищна/начална училищна възраст): СРТИ.	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
10	Рискови фактори за нарушаващо нормите поведение в юношеска възраст (3). Садистични наклонности Параметри на дефиниране и подходи за оценка. „Всекидневен“ (субклиничен) садизъм в юношеска възраст. Скали за оценка (ССЛР, VAST, CAST, ASP, ЮСС-6).	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
11.	Диагностика на готовността за обучение в училище Основни компоненти и подходи за оценка. Тестове за готовност: предназначение и функции: (1) <i>Тест за училищна готовност</i> (ТУГ). Субтестове и общи показатели. Сензитивност, специфичност, положителна и отрицателна прогностична ценност/сила. Провеждане на изследването и интерпретация на резултатите. (2) <i>Стандартизиран тест за диагностика на готовността на децата за училище</i> .	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
12.	Оценка на когнитивното развитие (1). Перцепция, моторика и зрительно-моторна интеграция Тест за зрительно-моторна интеграция (VMI, Beery & Buktenika, 1997/2010). Психометрични показатели и етапи в интерпретацията на резултатите.	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
13.	Оценка на когнитивното развитие (2). Тестове за оценка на интелигентността Етапи в развитието на IQ тестовете. Съвременно състояние и тенденции. СНС-теорията като теоретична база на съвременните тестове за интелигентност. Критична оценка и възможности на наличните у нас тестове за интелигентност.	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
14.	Оценка на когнитивното развитие (3). Българска стандартизация на (WISC-IV) Структура: основни и допълнителни субтестове; интегративни индекси (Вербално разбиране, Нагледно мислене, Работна памет, Скорост на преработка), общ показател за интелигентност (FSIQ); допълнителни процесуални показатели. СНС-теорията и WISC-IV. Профили на различни клинични групи по интегративните показатели.	2 часа лек- ции 2 часа прак- тически се- минара
15.	Интегриране и интерпретация на резултати от психологичното оценяване	2 часа лек- ции

	Причини за насочването, обща информация, наблюдения върху поведението, проведени тестове, резултати и интерпретация, обобщение и диагностични изводи/заключения, препоръки	2 часа практически семинара
--	--	-----------------------------

Конспект за изпит

№	Въпрос
1.	Директното наблюдение в процеса на психологичното оценяване
2.	Оценъчни (рейтингови) скали (1). Възможности и ограничения
3.	Оценъчни (рейтингови) скали (2). Инструменти с фокусирано съдържание
4.	Мултиинформативни, мултиметодни системи за оценка: комбиниране на рейтингови и самоописателни скали
5.	Оценка на интернализирани проблеми (1). Тревожност, безпокойства, страхове
6.	Оценка на интернализирани проблеми (2). Обсесии и компулсии
7.	Оценка на интернализирани проблеми (3). Депресия, безнадеждност, суицидна идеация
8.	Оценка на рискови фактори за нарушаващо нормите поведение в юношеска възраст (1). Агресивност
9.	Оценка на рискови фактори за нарушаващо нормите поведение в юношеска възраст (1). Психопатни черти
10.	Оценка на рискови фактори за нарушаващо нормите поведение в юношеска възраст (1). Садистични наклонности
11.	Диагностика на готовността за обучение в училище
12.	Оценка на когнитивното развитие (1). Перцепция, моторика, зрелно-моторна интеграция
12.	Оценка на когнитивното развитие (2). Тестове за интелигентност
14.	Оценка на когнитивното развитие (2). Българска стандартизация на WISC-IV.
15.	Интегриране и интерпретация на резултати от психологичното оценяване.

Библиография

- Бижков, Г. (рък.) (2013) *Стандартизиран тест за диагностика на готовността на децата за училище*. С.
- Каплан, Р., Д. Сакъзо (2013). *Психологическо тестиране*. С.: Изток-Запад.
- Ръководство за изследване на детето (Б. Минчев, ред.) (2000). С.: Веда Словена -Ж.Г.
- Колева, С. (2019) *Триархичен модел на психопатни личностни черти в юношеска възраст*. С.: Изток-Запад.
- МКБ 10. *Психични и поведенчески разстройства (1992/2003)*. С.: Национален център по обществено здраве.
- Уекслер, Д. (2015). *WISC-IV. Скала за интелигентност на Уекслер за деца*. Българска адаптация Н. Николов, П. Калчев. С: OS Bulgaria.
- Станкова, М. (2012). *Клинични и социални аспекти на поведенческите проблеми в предучилищна възраст*. С.: Нов български университет.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Fifth edition. DSM-5, Washington, DC: Author..

- Barkley, R. (1997/2013). *Defiant children: A clinician's manual for assessment and parent training*. New York: Guilford.
- Barkley, R., G. Edwards, A. Robin (1999/2014). *Defiant teens: A clinician's manual for assessment and family intervention*. New York: Guilford.
- Barkley, R. (ed.) (2018). *Attention-deficit hyperactivity disorder: A handbook for diagnosis and treatment*. 4th ed. New York: Guilford.
- Beery, K. (1997/2010). *The Beery-Burtenica Developmental Test of Visual-Motor Integration. Administration, scoring and teaching manual*. Parsippany, NJ: Modern Curriculum Press (6th ed., Pearson).
- Brock, S., S. Jimerson & R. Hansen (2009). *Identifying, assessing, and treating ADHD at school*. New York: Springer.
- Delfos, M. (2004). *Children and behavioural problems. Anxiety, aggression, depression and ADHD – A Biopsychological model with guidelines for diagnostics and treatment*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- DuPaul, G., T. Power, A. Anastopoulos, R. Reid (1998). *ADHD Rating Scale/IV. Checklists, norms and clinica; interpretation*. New York: The Guilford Press.
- Flanagan, D. & P. Harrison (eds.) (2012). *Contemporary intellectual assessment: theories, tests, and issues*. 3rd ed. New York: Guilford.
- Flanagan, D. & A. Kaufman (2009). *Essentials of WISC-IV assessment*. New York: Wiley.
- Goldstein, S., J. Naglieri & M. DeVries (eds.) (2011). *Learning and attention disorders in adolescence and adulthood : Assessment and treatment*. Hoboken: Wiley.
- Hays, D.(2013). *Assessment in counseling: a guide to the use of psychological assessment procedures*, 5th ed., American Counseling Association.
- Hill, J. & B. Maughan (Eds.) (2004). *Conduct disorders in childhood and adolescence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hughes,T., L. Crothers & S. Jimerson (2008). *Identifying, assessing, and treating conduct disorder at school*. New York: Springer.
- Kewley, G. (2011). *Attention deficit hyperactivity disorder: what can teachers do?* 3rd.ed., New York: Routledge.
- Lichtenberger, E., N. Mather, N. Kaufman & A. Kaufman (2004). *Essentials of assessment report writing*. Hoboken: Wiley.
- Mash, E. & R. Barkley (eds.) (2007). *Assessment of childhood disorders*. 4th ed. New York: Guilford.
- Matson, J., F. Andrasik, M. Matson (eds.) (2009). *Childhood psychopathology and developmental disabilities*. New York: Springer.
- Matthys,W. & J. Lochman (2009/2017). *Oppositional defiant disorder and conduct disorder in childhood*. Chichester: Wiley.
- Merrell, K. (2003). *Behavioral, social, and emotional assessment of children and adolescents*, 2nd ed., Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Sattler, J. (2004). *Assessment of children. WISC-IV and WPPSI-III supplement*. San Diego: Sattler.
- Schroeder, C. & B. Gordon (2002). *Assessment and treatment of childhood problems : a clinician's guide*. N.Y.: Guilford.
- Williams, J. & P. Hill (2012). *A handbook for the assessment of children's behaviours*. Chichester: Wiley-Blackwell
- Wright, A. (2011) *Conducting psychological assessments: a guide for practitioners*. Hoboken: Wiley.

Публикации на автора, свързани със съдържанието на курса:

- Калчев, П., С. Колева (2020). *Садистични наклонности в юношеска възраст. Част 1. Скали за оценка*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2019). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 3. Нарцисизъм*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2018). *Оценка на личностови разстройства. Кратка форма на въпросника на Ф. Кулидж*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П., С. Колева, Л. Андреева, К. Ханчева, В. Кръстева-Симеонова, С. Стайкова, А. Джонова (2018). *Факторна структура на въпросник за проблемни личностни черти в детска възраст. Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", книга Психология, Том 108, 50–81*.
- Калчев, П. (2017). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 2. Коравосърдечност и неемоционалност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2016). *Оценка на психопатни черти в юношеска възраст. Част 1. Юношески въпросник за психопатни черти*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2014). *Психично благополучие в юношеска възраст. Кратка форма на скалата на К. Риф*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2013). *Тест за училищна готовност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2012). *Многомерна скала за тревожност в юношеска възраст*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2012). *Скала за агресия и виктимизация от връстниците*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2012). *Скали за тревожност в детска и юношеска възраст. Част 5. Обесии и компулсии*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2011). *Субективно благополучие и взаимоотношения с родителите и връстниците в юношеска възраст*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2010). *Скали за агресия в юношеска възраст. Част 2. Злопамятност и откъснатост, поведение в проблемни социални ситуации, екстернализирани проблеми на развитието, емпатия, морална неангажираност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2009). *Скали за агресия в юношеска възраст. Част 1. Многомерна скала за агресивност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2008). *Индиректна скала за употреба на психоактивни вещества в юношеска възраст*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2007). *Скали за тревожност в детска и юношеска възраст. Част 3. Изпитна тревожност. Част 4. Страхове*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2007). *Скали за тревожност в детска и юношеска възраст. Част 2. Социална тревожност*. С.: Изток-Запад.
- Калчев, П. (2006). *Скали за тревожност в детска и юношеска възраст. Част 1. Детска проявена тревожност*. С.: Изток-Запад.

ЗАБЕЛЕЖКА: Посочените в литература учебници по психологично оценяване и диагностика са примерни. Могат да се ползват всички съвременни учебни пособия.

2020 година

Съставил: Пламен Калчев